

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2025-2-5>
УДК 330:338.24:005.591.6:620.9:339.92(477)
JEL H41, Q48, F42

В. В. Борщевський

доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри
державного управління Українського католицького
університету, провідний науковий співробітник відділу
просторового розвитку ДУ «Інститут регіональних
досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів
e-mail: borshchevsky@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1868-4434>

Б. Ю. Тирусь

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування Державного
торговельно-економічного університету, м. Київ
e-mail: btyrus76@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-3251-0237>

О. І. Марчук

спеціаліст з пошукової оптимізації ТОВ «СЕОПРОФІ», м. Львів
e-mail: o.marchuk.om@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-8006-4789>

**ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРОЦЕСОМ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕНЕРГЕТИКИ:
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ**

Розглядаються основні проблеми розвитку енергетичного сектору української економіки з погляду пріоритетних завдань, пов'язаних з удосконаленням механізмів публічного управління ним і з підвищенням ефективності управлінських механізмів, спрямованих на його модернізацію в контексті євроінтеграційних перспектив. Першочергову увагу приділено впровадженню інновацій в українській енергетиці на основі підвищення якості публічного управління цією сферою. Запропоновано низку важливих інституційних змін, спрямованих на адаптацію чинної системи публічного управління українською енергетикою до сучасних стандартів ЄС. Доведено, що в сучасних умовах основним бар'єром на шляху модернізації та європейської інтеграції української енергетики є інституційні рудименти в системі публічного управління, які блокують впровадження ринкових змін на вітчизняному енергетичному ринку та знижують рівень довіри до пропонуваної владою рішень щодо його реформування у представників бізнесу й у пересічних громадян. Обґрунтовано доцільність децентралізації управління енергетичним сектором української економіки з одночасним посиленням ролі відновлюваних джерел енергії. Рекомендовано активізувати управлінські зусилля органів публічної влади шляхом популяризації серед населення пропонуваної євроінтеграційних змін в українській енергетиці.

Ключові слова: енергетика, публічне управління, повоєнна модернізація, європейська інтеграція, інституційні трансформації.

Borshchevskyy V. V., Tyrus B. Yu., Marchuk O. I. IMPROVING THE EFFICIENCY OF PUBLIC ADMINISTRATION BY MODERNIZING THE UKRAINIAN ENERGY SECTOR: EUROPEAN INTEGRATION ASPECT

The article considers the main development problems of the Ukrainian economy's energy sector. Particular attention is paid to the improvement of public administration in this area. The priority management problems and tasks for the modernization of the Ukrainian energy sector in the context of the European integration prospects are identified. The need to improve the regulatory mechanism for stimulating the development of the energy market is emphasized. Priority measures to improve the efficiency of management decisions of state authorities and local self-government bodies are outlined. The importance of involving civil society institutions in the development of strategic and operational decisions is revealed. The article suggests involving community representatives in improving the system of quality control of energy resources and compliance with the rules of fair competition in the Ukrainian energy market. Significant attention is paid to the introduction of innovations in the energy sector of Ukraine by improving the quality of public administration. In particular, a number of important institutional changes are proposed to adapt the current system of public administration of the Ukrainian energy sector to modern EU standards. The article focuses on the decarbonization of the domestic economy in the context of Ukraine's commitments to the EU and substantiates the expediency of decentralizing the management of the energy sector of the Ukrainian economy with simultaneous strengthening of the role of renewable energy sources in its functioning and development. The article considers the feasibility of implementing joint projects with partners from EU member states aimed at attracting investment and grant resources to modernize the Ukrainian energy sector at the post-war stage of its development. In the current

circumstances, it is recommended that the authorities' primary efforts should be directed to educational, informational, and advisory work with the population. The main areas of its implementation include the promotion of energy efficiency and the dissemination of knowledge about the role of energy management. Embodiment of the modern energy-efficient technologies in housing and communal services, as well as promotion of new technological solutions based on active introduction of renewable energy sources in various sectors of the Ukrainian economy, are no less important.

Keywords: energetics, public administration, post-war modernization, European integration, institutional transformations.

Формулювання проблеми. Україна сьогодні переживає один з найскладніших періодів у своїй новітній історії. Це відображається на всіх аспектах життєдіяльності держави: економічному, гуманітарному, суспільно-психологічному, інституційному, організаційно-управлінському, безпековому, культуральному тощо.

Водночас варто зауважити, що в наведеному переліку є низка ланок, які можна віднести до системотворчих з погляду ефективності функціонування всього державного організму та конструювання контурів повоєнної відбудови й ревіталізації української економіки, зокрема в контексті реалізації євроінтеграційних прагнень нашого суспільства.

Передусім це стосується енергетичної сфери, яка є не тільки основою для економічного розвитку держави та її забезпечення енергетичними ресурсами, але й базовим елементом життєзабезпечення інфраструктури на регіональному та місцевому рівнях, що безпосередньо впливає на якість життя населення. Недаремно ракетні обстріли тилових регіонів України найчастіше мали на меті вразити саме енергетичні об'єкти. З одного боку, це завдало серйозної шкоди більшості енергогенерувальних та енергопередавальних потужностей нашої держави, проте з другого, – сприяло нарощуванню адаптаційного потенціалу української економіки з погляду її спроможності переорієнтуватися на нові джерела енергопостачання. Крім того, відкрилися додаткові можливості для євроінтеграційної еволюційної трансформації негнучкої пострадянської енергетики, орієнтованої переважно на гігантоманію у своєму розвитку. Адже незмінними атрибутами української енергетики протягом тривалого часу були високий рівень монополізму, високі транзакційні витрати, суб'єктивність у прийнятті управлінських рішень, а також надмірна енергомісткість виробництва, що супроводжувалося неефективним споживанням енергетичних ресурсів як у промисловості, так і в житлово-комунальному секторі.

Натомість Україна сьогодні отримала імпульс для переходу до нової моделі функціонування енергетики завдяки модернізації енергетичної інфраструктури на ринкових принципах функціонування з орієнтацією на європейські інституційні стандарти, які передбачають зниження рівня енергоспоживання та енергомісткості економіки завдяки впровадженню енергоощадних технологій та реалізації «зеленого курсу» в енергетиці.

Водночас слід зазначити, що трансформація українського енергетичного сектору в руслі політики європейської інтеграції, яка передбачає принципові зміни в механізмах і засобах функціонування та

регулювання енергетики, неможлива без адекватних новацій у системі публічного управління цією сферою. Адже саме від здатності органів публічної влади впроваджувати якісні інституційні зміни, спрямовані на досягнення позитивного результату завдяки також і залученню потенціалу громадянського суспільства, залежить перспектива успішної реалізації політики енергетичної модернізації України в євроінтеграційному вимірі.

Аналіз останніх досліджень. Зважаючи на актуальність досліджуваної проблеми, різним її аспектам присвячено численні публікації українських і закордонних авторів.

Наприклад, перспективні напрями енергетичної модернізації вітчизняної економіки та пріоритети публічного управління її ринковою трансформацією досліджуються в працях І. Гончарук, В. Горбуліна, Г. Калетніка, М. Кулика, Г. Лопанчука, О. Павлія, В. Файфури та інших науковців.

Проблеми української енергетики в умовах війни та пов'язані із цим виклики для публічного управління цією сферою на етапі повоєнного економічного розвитку нашої держави найбільш повно описані в публікаціях Н. Метеленко, І. Піддубного, Г. Рябцева, О. Суходолі, А. Ткачука, М. Трещова та низки досвідчених експертів, які займаються цією проблематикою.

Євроінтеграційним аспектам енергетичної модернізації України, включно з управлінським контекстом цієї проблеми, присвячені наукові праці В. Андрійчука, А. Буряченка, Ф. Колмека, Є. Крижанівського, Д. Паламарчука, О. Шатила та ін.

М. Кулик, В. Горбулін та О. Кириленко порушують питання про загальне зростання невизначеності майбутнього учасників глобальних енергетичних ринків сучасності, що передусім пов'язано з наростанням низки безпекових викликів. Унаслідок цього суттєво знижується прогнозованість цієї сфери, зумовлена часто полярними оцінками процесів, які розходяться за своєю спрямованістю в межах реалізації ринкових стратегій в економіках розвинених країн світу. Водночас з'являються нові рішення, які свідчать про зміну парадигми глобальної енергетики, насамперед завдяки впровадженню інноваційно-інвестиційної моделі її розвитку [6].

Ця теза розвивається Г. Рябцевим: «Традиційні технології виробництва не здатні задовольнити «цифровий попит»». Енергосистеми, збудовані за потужної державної підтримки в 1950-1970-х, потребують усе більших витрат на підтримання, оновлення і модернізацію. Проте зараз банківський капітал інвестує в більш привабливі об'єкти, тоді як держава перевантажена боргами й соціальними зобов'язаннями. Нестача інвестиційних коштів призводить до дедалі більшого старіння

енергетичного обладнання, зниження ефективності виробництва, збільшення непродуктивних втрат, а отже, невпинного зростання цін і тарифів. Спрощення доступу до інформації формує стійкий соціальний запит на перебудову держав з перехідною економікою за «світовими стандартами» споживання» [11].

У цьому контексті Є. Крижанівський акцентує увагу на зобов'язаннях, узятих на себе Україною в межах членства в Енергетичному Співтоваристві з ЄС, які передбачають розроблення відповідних програм щодо зниження викидів від теплової енергетики відповідно до Директиви 2001/80/ЄС [5].

А. Ткачук зауважує, що на середину 2024 р. внаслідок російської агресії Україна втратила енергогенерувальних потужностей удвічі більше, ніж у неї залишилося в наявності. Причому значна частина вцілілого – це електростанції на відновлюваних джерелах, які не дають великих обсягів електрики взимку. Це загрожує наростанням дефіциту електроенергії для промисловості та житлово-комунального господарства, змушуючи шукати нові підходи до управління енергетичним комплексом нашої держави для його адаптації до сучасних викликів і майбутніх трансформацій на новій технологічній основі [13].

В. Файфура та І. Країнський вказують також на наявність нереалізованих можливостей у різних сферах енергетичної модернізації України. Часто така нереалізованість стає обмежувальним чинником для соціально-економічного розвитку окремих регіонів і громад, зв'язуючи їхні ресурси, замість того, щоб забезпечувати ефективне використання їх у напрямі поліпшення поточних результатів діяльності та досягнення стратегічних цілей розвитку [15].

Д. Паламарчук і Н. Паламарчук пов'язують наближення України до інституційних стандартів енергетичної політики ЄС з орієнтацією на забезпечення її економічного зростання та поліпшення соціального добробуту мешканців завдяки здійсненню енергетичної модернізації, спрямованої на підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів країни та розвитку альтернативної енергетики й підвищення енергоефективності економіки [10].

І. Манжул підкреслює, що до основних пріоритетів енергетичної політики України слід віднести усталені в європейських державах пріоритети: розвиток власної паливної бази, використання альтернативних джерел енергії, запровадження сучасних технологій видобутку енергоносіїв, а також модернізацію енергогенерації в руслі спільної енергетичної політики ЄС [8].

Метою статті є розроблення пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності публічного управління українською енергетикою в контексті її модернізації та адаптації до європейських стандартів функціонування, з огляду на труднощі в розвитку енергетичного сектору України та в публічному управлінні ним.

Основні результати дослідження. Ще до широкомасштабного вторгнення українська енергетика перебувала у фокусі особливої уваги українських науковців і політиків, оскільки

потребувала змін, пов'язаних з її монополізацією та суттєвим підвищенням ефективності функціонування. Ситуація значно ускладнилася після початку активної фази бойових дій внаслідок широкомасштабного російського вторгнення.

Енергетика стала другою пріоритетною ціллю для ворога після військових об'єктів. Адже від її успішного функціонування залежить ефективність всієї економіки, включно з логістикою, комунальною сферою, транспортом тощо. І якщо на момент проголошення державної незалежності України встановлена потужність її енергосистеми становила понад 50 ГВт, то зараз вона фактично удвічі зменшилася. За один лише 2024 р. через масовані обстріли енергетичної інфраструктури було втрачено приблизно 9 ГВт. Під удари потрапили усі великі енергооб'єкти, які виявилися надто вразливими цілями. Крім того, унаслідок повномасштабного вторгнення приблизно 85% вітрових електростанцій є наближеними до лінії фронту або окупованими. Відновлювана енергетика на неокупованих територіях теж потрапила під удар, але цього разу – економічний: підприємці відмовляються від «зеленого» тарифу, бо держава через бюджетні проблеми не спроможна сплачувати рахунки, як це було раніше. А воєнні реалії з потенційними відключеннями світла змістили пріоритети малих підприємців на забезпечення власних потреб [12].

І хоча протягом останніх років українська економіка демонструє тенденцію до зменшення енергоємності ВВП, порівняно з країнами-членами ЄС це зменшення досі залишає Україну в статусі однієї з найменш енергоефективних країн світу. Водночас варто зауважити, що до головних факторів енергомісткості української економіки належать прогалини в енергетичній політиці держави. Наприклад, введення воєнного стану створило нові виклики для функціонування енергетичного сектору та спричинило вкрай негативний вплив на показник енергоємності її економіки. Це супроводжувалося негативною реакцією учасників енергоринку на підходи влади до регулювання виробництва та споживання енергетичних ресурсів, а також до структури енергетичного балансу в країні. Крім того, з огляду на наявні потреби населення та підприємств в енергетичних ресурсах постала необхідність у збільшенні частки вичерпаного палива у структурі генерації. А часткове погіршення інвестиційного клімату та постійна загроза пошкодження нових об'єктів енергетичної інфраструктури сповільнили розвиток відновлюваних джерел енергії [2, с. 132].

Через борги, а отже, нестачу грошей, виникають проблеми з фінансуванням аварійних і планових ремонтів і модернізації енергетичних мереж і систем. Часто відбувається затримка у відновлювальних роботах на різних об'єктах, пов'язана з браком кваліфікованих кадрів, які покидають галузь через важкі умови праці та низькі зарплати. Також досі зберігається велика частка фізично й морально застарілого обладнання, яке регулярно виходить з ладу, особливо за низьких температур. Значною мірою вказані проблеми мають системний характер, оскільки Україна зупинилася на півшляху від

адміністративної моделі управління енергоринком до конкурентної. Як наслідок, посилилася монополізація цього ринку, а де-не-де виникли справжні картелі. І хоча Антимонопольний комітет України зазвичай не схильний помічати узгоджених антиконкурентних дій, щоб переконатися в наявності їх, не потрібно проводити спеціальних антикартельних розслідувань. Приклади лежать на поверхні. Це і фактична монополізація газового ринку групою «Нафтогаз», і картель «системних» операторів нафтопродуктів, які кулуарно домовившись із представниками влади про неперервне забезпечення паливом Сил оборони, отримали карт-бланш на встановлення будь-якого рівня роздрібних цін за відсутності жодного державного контролю за дотриманням законодавства. Є також проблеми повної і вчасної сплати податків і зборів усіма учасниками енергоринку, і прогалин у системі стимулювання конкуренції, і браку ефективних інститутів забезпечення контролю якості й безпечності нафтопродуктів [7].

Описані проблеми вимагають системних змін в управлінні українською енергетикою, особливо з огляду на пріоритети європейської інтеграції нашої держави, задекларовані на найвищому політичному рівні та підтримувані більшістю українського суспільства. Передусім у цьому контексті варто зазначити про необхідність адаптації системи вітчизняного публічного управління до тих змін, які мають на меті здійснення докорінної трансформації енергосистеми за чотирма головними напрямками:

- цифровізація і підвищення прозорості прийняття управлінських рішень, включно з більш повним залученням інститутів громадянського суспільства та представників громадськості до розроблення стратегічних і нормативних документів;
- розвиток ринкових відносин на енергетичному ринку (декартелізація та впровадження анбандлінгу, створення та розвиток електронних платформ для торгівлі електроенергією в режимі реального часу та за форвардними контрактами, запровадження дієвої системи моніторингу та контролю якості енергоносіїв тощо);
- стимулювання учасників енергоринку до зменшення обсягів споживання електроенергії та до впровадження енергоефективних технологій через заохочення енергоощадної поведінки мешканців багатоквартирних будинків, проведення енергомодернізації житлово-комунального господарства та об'єктів бюджетної сфери, розвиток енергоменеджменту тощо;
- здійснення технологічної модернізації української енергосистеми у співпраці з європейськими партнерами, яка має бути спрямована на зменшення шкоди від функціонування вітчизняної енергетики для довкілля та для здоров'я людей (декарбонізація енергогенерації, збільшення частки використовуваної споживачами енергії з відновлюваних джерел, справедлива трансформація вугільних регіонів тощо).

У світовій практиці нема певних стандартизованих та уніфікованих підходів до формування національної енергетичної політики, оскільки остання передусім базується на потребах в енергоносіях і національних ресурсних можливостях для задоволення їх. Наприклад, у США діє окремий орган – Міністерство енергетики, у Франції, Польщі та Японії окремий орган відсутній, проте енергетична політика формується і реалізується в тісному зв'язку з іншими сферами державної політики – екологічною, просторового розвитку, аграрною тощо [16].

Проте універсальними трендом сучасної енергетичної політики розвинених держав світу, включно із країнами-членами ЄС, є перехід до максимально повного використання відновлюваних джерел енергії та до реалізації зеленого курсу, спрямованого на зниження викидів парникових газів від діяльності енергетичних об'єктів і від функціонування їхньої інфраструктури.

Найбільш небезпечними у цьому сенсі вважаються об'єкти теплоенергетики, які є джерелами реального, проте досі практично кількісно не врахованого, ризику для населення і для навколишнього середовища. Наприклад, викиди вугільними електростанціями речовин-забруднювачів становлять значну загрозу екологічній безпеці та здоров'ю мешканців не лише навколишніх населених пунктів, але і доволі значним просторовим ареалам, розташованим на відносно великій відстані від основних джерел забруднення [5].

Процесу декарбонізації найбільше сприяє модернізація інфраструктури енергетичного сектору, спрямована на підвищення його енергоефективності та на зменшення викидів, а також її оптимізація з огляду на зменшення обсягів транзиту нафти й газу. Важливою частиною паливно-енергетичного комплексу в підвимірі «енергетична інфраструктура» може стати репрофілювання наявної або створення нової інфраструктури для транспортування та зберігання водню та CO₂. Серед основних цілей щодо інтеграції ринків у частині відновлюваних газів слід виділити збільшення та сприяння виробництву біометану, дотримуючись пропорції внутрішнього споживання та експорту на рівні 50% на 50%. Адже, як свідчать результати моделювання, до 2050 р. очікується зростання в 10 разів сектору виробництва біоенергії, і це насамперед не для спалювання твердої біомаси, а для виробництва біогазу, біометану та рідких видів палива. Водночас до 2035 р. в Україні очікується суттєве скорочення видобутку енергетичного вугілля та цілком реальним є виведення з експлуатації вугільної електрогенерації взагалі з одночасним нарощуванням потенціалу вітрової та сонячної енергетики, яка має забезпечувати третину всіх потреб країни в енергії [1].

Зауважимо, на думку експертів, у повоєнному періоді відновлення України буде актуальною потреба в розробленні нової енергетичної стратегії: всебічно науково обґрунтованої, чіткої, сучасної, амбітної, затвердженої на законодавчому рівні та обов'язкової для виконання. Вона має задовольняти потреби в основних видах енергетичних ресурсів і забезпечувати енергетичну незалежність та

енергетичну безпеку держави, сприяючи підвищенню добробуту її громадян [9, с. 107].

Головна мета такої стратегії має полягати в тому, щоб замінити великі станції, насамперед теплові, розосередженою мережею електростанцій малої потужності, що об'єднані між собою та приєднані до об'єднаної енергетичної системи. Наразі прогрес помітний переважно на рівні невеликих міст або територіальних громад, які вже змогли досягти певних зрушень у забезпеченні своєї енергетичної автономності. На думку експертів, єдиний шлях до гарантування енергетичної незалежності України пролягає через запровадження енергоефективних технологій на основі розроблення енергетичних паспортів громад і регіонів (але ж дуже важливо, щоб такі паспорти не перетворилися на «клонівані документи», коли будуть брати один за зразок і потім без огляду на ресурси регіону чи громади його копіювати) [3].

Варто також зауважити, що великі об'єкти генерації пов'язані з неабиякими додатковими витратами під час транспортування виробленої електроенергії до споживачів (за даними Укренерго, під час транзиту й розподілу втрачається орієнтовно 16% електроенергії). Якщо наблизити генерацію до споживачів, можна уникнути великої частини цих втрат. Проте децентралізований підхід до модернізації енергетичного сектору України має враховувати низку чинників впливу, включно з демографічною ситуацією в країні, рівнем міграції населення, наявністю промислових споживачів та їхньою схильністю до релокації тощо. Отже, Україні потрібна така децентралізована енергосистема, яка максимально використовувала б локальні ресурси та постачала їх до споживача без зайвих утрат [12].

Основними напрямками «малої генерації», здатної забезпечити українські громади достатнім обсягом енергетичних ресурсів і сприяти їхній енергетичній самодостатності, є розбудова енергогенерувальних потужностей на альтернативних джерелах палива (відходи деревообробної промисловості та паркового господарства; використання на потреби енергетики частини твердих побутових відходів; збільшення енергетичного ресурсу аграрного сектору, включно з нарощуванням потенціалу біоенергетики; переведення котелень на тверде паливо, виготовлене із соломи, енергетичної верби, торфу та інших місцевих ресурсів).

Водночас слід стимулювати перехід житлово-комунального господарства на енергоощадні технології: установлення LED-освітлення, теплових насосів і сонячних колекторів, розумних термостатів, рекуператорів повітря; упровадження автоматизованих систем регулювання температури та освітлення в багатоквартирних будинках; налагодження сучасних систем контролю за споживанням енергії; проведення капітальних теплоізоляційних робіт. Крім того, варто спростити процедуру передавання частини надлишкової енергії, яка генерується суб'єктами господарювання, розташованими на території громади, в її спільну енергетичну мережу (це сприятиме як здешевленню самої електроенергії, так і

зменшенню непродуктивних витрат частини місцевих підприємств).

Для мотивування місцевих підприємців і мешканців громад до співпраці у сфері енергозбереження доцільно застосовувати такі сучасні мотиваційні засоби та механізми, як надж-технології (технології ненасильницького «підштовхування»), цифровізацію управлінських рішень і процесів, ігрофікацію впроваджуваних змін, адвокатування та популяризацію ринкових трансформацій в енергетиці).

Окремо варто виділити посилення навчально-освітньої та інформаційно-консультаційної компонент. Наприклад, навчання у сфері енергоменеджменту має охоплювати не лише проведення тренінгів і навчань для керівництва та працівників територіальних громад і комунальних підприємств, а також залучати всіх інших зацікавлених осіб, які хочуть долучитися до практики впровадження енергетичних змін у громаді. Це стосується також набуття учасниками навчань і тренінгів актуальних знань і практичних навичок з написання проєктних пропозицій і заявок відповідно до вимог міжнародних фінансових організацій та інших установ для отримання грантового фінансування. Слід також зазначити, що досягнення енергоефективного розвитку територіальних громад важко уявити без паралельної реалізації заходів з екологічної модернізації об'єктів їхньої інфраструктури та впровадження сучасних засобів енергетичного аудиту (визначення енергетичної ефективності будівель, проведення тепловірного обстеження їх і моніторингу технічного стану інженерних систем тощо) [15].

Ще один аспект розв'язання проблеми пов'язаний з подоланням наявних інституційних дисфункцій, які проєктуються в суспільно-психологічну площину, негативно відображаючись на стереотипах соціальної поведінки населення. Сюди можна віднести й інституційні пастки (що демотивують як підприємців, так і пересічних громадян до запровадження інновацій в енергетичній сфері), й укорінені вияви опортуністичної поведінки з боку населення і представників влади різних рівнів (що негативно відображається на ефективності впроваджуваних заходів з енергомодернізації ЖКГ), і рудименти інституційних фетишів пострадянської доби (які деформують систему прийняття управлінських рішень, зокрема й щодо модернізації української енергетики в руслі політики європейської інтеграції).

Означені інституційні дисфункції не лише знижують ефективність модернізації паливно-енергетичного комплексу України, а також гальмують його зближення з ЄС, зокрема в частині експорту-імпорту й транзиту енергоресурсів. І хоча синхронізація енергетичної системи України з Європейською мережею операторів систем передавання електроенергії (European Network of Transmission System Operators for Electricity, ENTSO-E), дає змогу забезпечити визнання та обіг у країнах-членах ЄС гарантій походження української електричної енергії, зокрема й виробленої з відновлюваних джерел енергії, використання наявного потенціалу співпраці в цій сфері потребує серйозних інституційних зрушень,

передусім щодо гармонізації українського та європейського енергетичного законодавства. Потрібно підкреслити, що цікавість учасників ринку до імпорту-експорту електроенергії, а також перспективи нарощування доходів системних операторів роблять посилення транскордонної торгівлі електроенергією між Україною та ЄС доволі привабливим напрямом розвитку енергетичного співробітництва. Наприклад, провідні українські експерти вважають, що після війни Україна відіграватиме важливу роль у посиленні енергетичної безпеки європейського континенту та стане помітним гравцем на єдиному енергетичному ринку ЄС [4].

Водночас використання наявного потенціалу нашої держави у цій сфері вимагає залучення значних додаткових інвестицій в українську енергетику з боку країн-членів ЄС. Це стосується як вкладення коштів потужних європейських компаній у нарощування обсягів виробництва енергії з відновлюваних джерел, так і реалізації інвестиційних проєктів з розробки нових нафтових і газових родовищ на Заході України (з Волино-Подільської, Передкарпатської, Карпатської та Закарпатської нафтогазоносних областей, де, за різними оцінками, сьогодні налічується понад 100 родовищ вуглеводнів).

Слід підкреслити, що залучення фінансових ресурсів наших європейських партнерів у модернізацію української енергетики має враховувати не лише бізнесову та економічну складові. Не менш важливою є безпекова компонента. Адже енергетична модернізація України передбачає впровадження цінностей та практик країн-членів ЄС у межах політики європейської інтеграції, що визначатиме пріоритетні напрями розвитку української економіки не лише в середньостроковій перспективі, а й на покоління вперед [14, с. 41].

Висновки. Енергетика є однією з базових сфер української економіки, від ефективного функціонування якої залежить здатність гідно протистояти російській військовій агресії та успішність переходу до економічної ревіталізації країни на етапі повоєнного відновлення, включно з його євроінтеграційним контекстом.

Сьогодні енергетичний сектор України стикається із двома пріоритетними завданнями: здійснення перебудови та модернізації всієї енергетичної системи для сприяння зеленому переходу відповідно до цілей ЄС та поступової відмови від викопного палива в електроенергетиці до 2035 р., а також поєднання декарбонізації із заміщенням російських вуглеводнів, які протягом тривалого часу залишалися основним енергетичним ресурсом для вітчизняної економіки. Успішне виконання цих завдань вимагає реальної децентралізації енергетичної мережі, яка має перейти до базування на місцевих відновлюваних джерелах, що є найкращим способом підвищення безпеки постачання та стійкості до перебоїв [17, с. 3]. Тому першочергового значення набуває впровадження змін в інституційній площині, спрямованих також і на зниження трансакційних витрат у системі публічного управління енергетичним сектором української економіки завдяки його децентралізації та переданню значної частини повноважень з розвитку малої

енергетики на рівень органів місцевого самоврядування територіальних громад. Іншим аспектом інституційних трансформацій у публічному управлінні українською енергетикою є її наближення до інституційних стандартів ЄС, передусім щодо стимулювання конкуренції та інновацій, спрямованих на суттєве збільшення частки відновлюваних джерел енергії.

Водночас органи публічної влади повинні докласти дедалі більших зусиль, спрямованих на подолання наявних інституційних дисфункцій в інформаційно-освітній сфері, які зумовлюють недостатній рівень поінформованості населення про важливість євроінтеграційних змін у вітчизняній енергетиці та про пріоритетні напрями її модернізації. Популяризація відповідних інновацій повинна також супроводжуватися виявами опортуністичної поведінки споживачів щодо переходу енергетичного сектору економіки на ринкові методи ціноутворення, включно із запровадженням ринкових принципів енергоменеджменту та здійсненням якісного обліку споживання енергії та розрахунків за неї.

Важливим напрямом підвищення ефективності публічного управління енергетикою в Україні має стати поліпшення її інвестиційної компоненти шляхом формування привабливих пропозицій для європейських енергетичних компаній та паралельне залучення грантових ресурсів ЄС в модернізацію інфраструктури вітчизняного аграрного ринку.

Перспектива подальших досліджень може стосуватися розроблення алгоритмів подолання наявних інституційних дисфункцій, включно із здійсненням еволюційної трансформації частини неформальних інститутів, які були успадковані Україною із часів адміністративно-планової економіки, а сьогодні негативно впливають на впровадження інноваційних змін у розвитку вітчизняної енергетики та знижують ефективність модернізації її інфраструктури в руслі політики європейської інтеграції.

Список використаних джерел

1. Білозерова Л. Домашнє завдання: Україна пришиває підготовку НПЕК. *Українська Енергетика*: сайт. 01.02.2024. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/domashnie-zavdannia-ukrainapryshvydshuie-pidhotovku-npek>
2. Буряченко А., Славкова А. Реформування енергетичного сектору України для забезпечення сталого розвитку. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 4. С. 130-137. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-17>
3. Зінченко Н. Експерт розповів, що може зробити Україну енергонезалежною. *Українська Енергетика*: сайт. 09.12.2024. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/ekspert-rozpoviv-shcho-mozhe-zrobyty-ukrainu-enerhonezalezhoiu>
4. Колмек Ф., Мартинюк О., Полулях І. Що отримала і що додатково може отримати Україна від інтеграції в єдиний енергоринок Європи. *Європейська правда*: сайт. 09.10.2024. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2024/10/9/7195805>

5. Крижанівський Є., Кошлак Г. Екологічні проблеми енергетики. *Нафтогазова енергетика*. 2016. № 1(25). С. 80-90.

6. Кулик М., Горбулін В., Кириленко О. *Концептуальні підходи до розвитку енергетики України (аналітичні матеріали)*. К.: Інститут загальної енергетики НАН України, 2017. 78 с.

7. Куриленко О., Білян П. Геннадій Рябцев: «Відбулася монополізація газового ринку Групою Нафтогаз. Вже ніхто не згадує про анбандлінг». *Енергобізнес*: сайт. 16.01.2024. URL: <https://e-b.com.ua/gennadii-ryabcev-vidbulasya-monopolizaciya-gazovogo-rinku-grupoyu-naftogaz-vze-nixto-ne-zgaduje-pro-anbandling-6125>

8. Манжул І. В. Польський досвід забезпечення енергетичної безпеки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*: зб. наук. пр. 2015. Вип. 15-2. С. 154-157.

9. Метеленко Н. Г., Оглобліна В. О., Сумма В. С. Повоєнне «зелене» відновлення України: енергетичний підхід. *Інноваційно-інвестиційний механізм забезпечення конкуренто-спроможності країни*. Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2022. С. 93-109. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/187/3783/8606-1>. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-255-8-5>

10. Паламарчук Д. М., Паламарчук Н. О. Енергетична політика Польщі до 2040 р.: основи, цілі та ключові елементи. *Економіка та суспільство*. 2021. № 28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-32>

11. Рябцев Г. Л. Пріоритети сучасної енергетичної політики. *Шістдесят сьомі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки*: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 28-29 лип. 2022 р.). Львів: Шпак В. Б., 2022. С. 68-72. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1c32a021-e6db-4b0d-995a-2cac37305a2e/content>

12. Соколовська І. Нова ера енергетики: як інновації зроблять Україну енергетично невразливою. *PROIT*: сайт. 14.11.2024. URL: <https://proit.ua/nova-iera-ienierghietiki-iak-innovatsiyi-zrobliat-ukrayinu-ienierghietichno-nievrazlivoiu>

13. Ткачук А. Про стан електрогенерації України в умовах війни та першочергові кроки у громадах щодо посилення їхньої стійкості. *Громадський простір*. 01.07.2024. URL: <https://www.prostir.ua/?news=pro-stan-elektroheneratsiji-ukrajiny-v-umovah-vijny-ta-pershocherhovi-kroku-u-hromadah-stosovno-posylennya-jih-stijkosti>

14. Трещов М. Модернізація енергетичного сектору як пріоритетний напрям повоєнного відновлення України. *Науковий вісник: Державне управління*. 2024. № 1(15). С. 28-45. DOI: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-1\(15\)-28-45](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-1(15)-28-45)

15. Файфура В., Країнський І. Еколого-енергетична модернізація розвитку об'єднаних територіальних громад. *Регіональні аспекти розвитку*

продуктивних сил України. 2018. Вип. 23. С. 16-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rarpsu_2018_23_5

16. Шатило О. А. Світовий досвід забезпечення координації економічної та енергетичної політики: організаційний аспект. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 7. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=596>

17. Integration Ukraine's Energy Sector into the EU Forging Ties that Will Hold in the Future. *DiXi Group: Website*. 04.10.2024. URL: <https://dixigroup.org/integraciya-energetychnogo-sektoru-ukrayiny-do-yes-spilne-doslidzhennya-dixi-group-ta-clingendael-institute>

References

1. Bilozero, L. (2024, Feb 01). Domashnye zavdannya: Ukrayina pryshvydshuye pidhotovku NPEK [Homework: Ukraine accelerates preparation of NECP]. *Ukrainian Energetics: Website*. Retrieved from <https://ua-energy.org/uk/posts/domashnie-zavdannia-ukraina-pryshvydshuie-pidhotovku-npek> [in Ukrainian].

2. Buryachenko, A., & Slavkova, A. (2023). Reformuvannya enerhetychnoho sektoru Ukrayiny dlya zabezpechennya staloho rozvytku [Reforming the energy sector of Ukraine to ensure sustainable development]. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. 4. 130-137. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-17> [in Ukrainian].

3. Zinchenko, N. (2024, Dec 09). Ekspert rozpoviv, shcho mozhe zrobyty Ukrayinu enerhonezaleznoyu [Expert told what can make Ukraine energy independent]. *Ukrainian Energetics: Website*. Retrieved from <https://ua-energy.org/uk/posts/ekspert-rozpoviv-shcho-mozhe-zrobyty-ukrainu-enerhonezaleznoiu> [in Ukrainian].

4. Kolmek, F., Martynyuk, O., & Polulyakh, I. (2024, Oct 09). Shcho otrymala i shcho dodatkovy mozhe otrymaty Ukrayina vid intehratsiyi v yedynny enerhorynok Yevropy [What Ukraine has gained and what it can additionally gain from integration into the single European energy market]. *European Pravda: Website*. Retrieved from <https://www.euointegration.com.ua/experts/2024/10/9/7195805> [in Ukrainian].

5. Kryzhanivskyy, Ye., & Koshlak, H. (2016). Ekolohichni problemy enerhetyky [Environmental problems of energy]. *Naftohazova enerhetyka – Oil and gas energetics*, 1(25), 80-90. [in Ukrainian].

6. Kulyk, M., Horbulin, V., & Kyrylenko, O. (2017). *Kontseptual'ni pidkhody do rozvytku enerhetyky Ukrayiny (analytychni materialy) [Conceptual approaches to the development of the energy sector of Ukraine (analytical materials)]*. K.: General Energy Institute of National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].

7. Kurylenko, O., & Bilyan, P. (2024, Jan 16). Hennadiy Ryabtsev: «Vidbulasya monopolizatsiya hazovoho rynku Hrupoyu Naftogaz. Vzhe nikhto ne zhaduye pro anbandlinh» [Gennady Ryabtsev: «The gas market has been monopolized by the Naftogaz Group. No one mentions unbundling anymore»]. *Energy Business: Website*. Retrieved from <https://e-b.com.ua/gennadii-ryabcev-vidbulasya-monopolizaciya-gazovogo-rinku>

grupoyu-naftogaz-vze-nixto-ne-zgaduje-pro-anbandling-6125 [in Ukrainian].

8. Manzhul, I. V. (2015). Pol's'kyi dosvid zabezpechennya enerhetychnoyi bezpeky [Polish experience of energy security]. In *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Yurysprudentsiya [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence]*: Vol. 15-2 (pp. 162-165). [in Ukrainian].

9. Metelenko, N. H., Ohloblina, V. O., & Summa, V. S. (2022). Povoyenne «zelene» vidnovlennya Ukrayiny: enerhetychnyy pidkhid [Post-war «green» recovery of Ukraine: an energy approach]. In *Innovatsiyno-investytsiynyy mekhanizm zabezpechennya konkurento-spromozhnosti krayiny [Innovation and investment mechanism for ensuring the country's competitiveness]* (pp. 93-109). Lviv-Torun: Liga-Press. Retrieved from <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/187/3783/8606-1>. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-255-8-5> [in Ukrainian].

10. Palamarchuk, D. M., & Palamarchuk N. O. (2021). Enerhetychna polityka Pol'shchi do 2040 r.: osnovy, tsili ta klyuchovi elementy [Energy policy of Poland until 2040: fundamentals, goals and key elements]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and Society*, 28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-32> [in Ukrainian].

11. Ryabtsev, H. L. (2022). Priorityety suchasnoui enerhetychnoyi polityky [Priorities of modern energy policy]. In *Shistdesyat s'omi ekonomiko-pravovi diskusiyi. Seriya: Sotsial'ni ta humanitarni nauky [Sixty-seventh Economic and Legal Discussions. Series: Social Sciences and Humanities]*: Proceedings of the International Scientific Internet Conference (Lviv, Ukraine – Pereworsk, Poland, July 28-29, 2022) (pp. 68-72). Lviv. Retrieved from <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1c32a021-e6db-4b0d-995a-2cac37305a2e/content> [in Ukrainian].

12. Sokolovska, I. (2024, Nov 14). Nova era enerhetyky: yak innovatsiyi zrobyat' Ukrainu enerhetychno nevrazlyvoyu [A new era of energy: how innovations will make Ukraine energy invulnerable]. *PROIT*: Website. Retrieved from <https://proit.ua/nova-iera-ienierghietiki-iak-innovatsiyi-zrobljat-ukrayinu-ienierghietichno-nievrazlyvoiu> [in Ukrainian].

13. Tkachuk, A. (2024, Jul 01). Pro stan elektroheneratsiyi Ukrayiny v umovakh viyny ta

pershocherhovi kroky u hromadakh shchodo posylennya yikhn'oyi stiykosti [On the state of electricity generation in Ukraine in wartime and priority steps in communities to strengthen their resilience]. *Public Space*: Website. Retrieved from <https://www.prostir.ua/?news=prostan-elektroheneratsiji-ukrajiny-v-umovah-viyny-ta-pershocherhovi-kroky-u-hromadah-stosovno-posylennya-jih-stiykosti> [in Ukrainian].

14. Treshchov, M. (2024). Modernizatsiya enerhetychnoho sektoru yak priorytetnyy napryam povoyennoho vidnovlennya Ukrayiny [Modernization of the energy sector as a priority direction of the post-war reconstruction of Ukraine]. *Naukovyy visnyk: Derzhavne upravlinnya – Scientific Herald: Public Administration*, 1(15), 28-45. DOI: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-1\(15\)-28-45](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-1(15)-28-45) [in Ukrainian].

15. Fayfura, V., & Krayinskyi, I. (2018). Ekoloho-enerhetychna modernizatsiya rozvytku ob'yednanykh terytorial'nykh hromad [Environmental and energy modernization of the development of united territorial communities]. *Regional aspects of productive forces development of Ukraine*, 23, 16-19. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/rarpsu_2018_23_5 [in Ukrainian].

16. Shatylo, O. A. (2013). Svitovyy dosvid zabezpechennya koordynatsiyi ekonomichnoyi ta enerhetychnoyi polityky: orhanizatsiynyy aspekt [World experience of economic and energy policy coordination: organizational aspect]. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok [Public administration: improvement and development]*. Retrieved from <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=596> [in Ukrainian].

17. Integration Ukraine's Energy Sector into the EU Forging Ties that Will Hold in the Future (2024, Oct 04). *DiXi Group*: Website. Retrieved from <https://dixigroup.org/integracziya-energetychnogo-sektoru-ukrayiny-do-yes-spilne-doslidzhennya-dixi-group-ta-clingendael-institute>

Надійшло 10.06.2025 р.